

את הצורות, ובציוריו המאוחרים יותר - מופיעים גם אלמנטים קליגראפיים. ראוי לציין את העיבוד הציורי הנאה המציין את ציוריו של יהודה נימן. שהותו הארוכה בפאריס הקנתה לו יכולת להגיש ציור בו מובלע המאמץ הטכני, ציור המאפשר לגשת במישרין לתוכן עצמו. זהו ציור שבשפה טכנית של ציירים נקרא "ציור מבושל היטב". ליכולת טכנית זו יש גם צד של סיכון: כאשר וירטואוזיות טכנית מופעלת למסירת תוכן שאינו עמוק, היא נהפכת לעיתים מטרה לעצמה, או אז מודגש בציור האספקט האסתטיציסטי-סלוני. ובאמת, אם בציוריו הקודמים של יהודה נימן קיים צד סלוני זה בנטייה לרכך את הצבעים ו"למסמס" את הצורות, הרי בציורים המאוחרים יותר, משיג הצייר צלילות רבה הרבה יותר וגיבוש טכני בלי לאבד אף במשהו את התחושה הלירית שהושגה קודם לכן ע"י ריכוך הצורה ו"מיסמוסה" בתוך הרקע.

## יעקב אייזנר

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 26.6.64 / תע' יחיד / בית דיזנוף / תל-אביב

יעקב אייזנר הוא צייר ותיק, שדרך ציורו מוכרת ממבט ראשון לכל אדם המצוי בנעשה באמנות הפלסטית בארץ. אייזנר מלבד היותו צייר, שימש ומשמש כמוזר, ועקבות ציורו ניתנים לזיהוי בציורי רבים מתלמידיו. מפתיע אפוא להיווכח - בתערוכת היחיד הנוכחית - שסגנון ציורו הידוע כל כך, רחוק מאוד מלהיות מגובש.

אייזנר מצייר ציור פיגורטיבי, אך אין זה ציור ריאליסטי, אלא ציור פיגורטיבי מסוגן. מקורותיו של סגנון זה הם בזרמים הקוביסטיים של הציור הצרפתי בעשור השני של המאה ה-20. חשוב לזכור שתפקידו של כל סגנון - ובמיוחד של סגנון קוביסטי שמטבעו הוא מבני יותר מאשר פרשני - הוא להעביר את הנושא דרך פריזמה, שתבליט בנושא צדדים הקיימים בו פוטנציאלית. מובן מאליו, שכאשר מעבירים את הטבע בפריזמה כזאת, חייבת התבנית (או אם נרצה - מקדם הסטייה מהמקור) להיות עקבית לחלוטין בכל פרט ופרט במערכת הציורית. אין כל אפשרות לעצב חלק אחד מהציור בתפיסה קוביסטית בעוד שחלקו האחר מעובד בתפיסה שונה. יתר על כן: אם בוחר הצייר לעבד את הציור בדרך קוביסטית-נפחית, המגדירה מערכת תלת-מימדית, חייב כל פרט בציור להתפס בדרך עיצוב כזאת ואין כל אפשרות שחלק מהציור יהיה בתפיסה דו-מימדית, גם אם זו תפיסה דו-מימדית קוביסטית. אייזנר רחוק מלשמור על כללי יסוד ציוריים אלה. בציור "כ"הר אפור" מעובד ההר בגישה כתמית דו-מימדית בעוד שהדרך המתוארת נמסרת בעיבוד קוביסטי - שאגב, הופך כאן עיבוד חסר הצדקה לא רק מבחינה של אורגניות הציור ככלל, אלא גם מבחינת תאור הדרך - בתור שכזאת, לא רק שאינו מבליט את ערכיה הצורניים, אלא גם מחניק לגמרי את אסוציאציות התנועה המשתמעות מה"דרך".

אייזנר של אייזנר לבנות מרחב צורני-ציורי הגיוני (ויהיה זה מרחב קוביסטי או

334

כל מרחב ציורי אחר) מכריחה אותו לגלות יחס אמביוולנטי גם להגדרת המשטח הצבעוני. הנושא המרכזי בנוי לרוב בצורות המוגדרות בקווי מתאר וממולאות בצבע בעוד שהרקע, הקשה הרבה יותר לסגנון קווי מתאר, עשוי בצבע בלבד. הסיבה לשוני זה שבין "הנושא" והרקע הוא פשוט ביותר, ונעוץ בדרך ציורו של אייזנר: שיטת ציור בשלבים שלא נשמר ביניהם קשר ציורי אורגני. מסתבר שעקרונית בנוי ציורו של אייזנר על השלבים הבאים: (א) רישום שהוא ריאליסטי למדי, אך מובלטות בו התכונות המבניות הקרובות לעיצוב קוביסטי. כבר בשלב זה עלולות להופיע ברישום עצמו כמה תפיסות קוביסטיות שונות; (ב) על הרישום בונה אייזנר מערכת צבעים דקורטיבית, שבמהותה היא דו-מימדית וממילא מתנגשת לעיתים תכופות ברמזים התלת-מימדיים הנובעים מהרישום היסודי. מערכת צבעים זו נעשית ע"י מילוי המבנים הרשומים בצבע; (ג) ניסיון - מאוחר מאוד בשלב כזה - להקנות גם למשטחים בהם לא הובלט הצד הקוביסטי (כגון ים, שמים, הרים ואפילו דמות אדם) משהו מהחלוקה הקוביסטית - הפעם בעזרת הצבע בלבד. בשלב זה, הופך הציור לעיתים למשהו מאולץ מאוד, מאחר שספק רב אם המבנה הקוביסטי קיים בשמים באופן פוטנציאלי, ואם רוצים בכל זאת לדחוק לשם, יש כאן משום "אונס ציורי".

התנגשות זו בין דקורטיביות דו-מימדית ותפיסות תלת-מימדיות, מקנה לרוב המוצגים מראה של דקורציה תיאטרלית, שאף היא דחושה מדי.

טבעי שהפגמים האימננטיים ייחשפו פחות בציורים קטני מימדים העוסקים בנוף אורבני ובמשטחים קטנים. בציורים הגדולים בולטים פגמים אלה במיוחד, מאחר שבהם גם מתגלה אי-יכולתו של אייזנר לבנות משטח צבעוני שאינו נתמך בתת-מבנה קוביסטי. הדבר נראה בבירור בציור "בית הכנסת בצפת", בו מגלה הנחת הצבע הממלא את המשטחים (הגדולים יחסית במקרה זה), חוסר רגישות בולט.

עניין נוסף היא דרך הנחת הצבע. אייזנר מרבה מאוד להשתמש במה שנקרא בפי ציירים "מכחול יבש" ובסכין ציירים. שתי שיטות אלה, כבודן במקומו מונח, אך לא במקרה הן אהובות כל כך על ציירים מתחילים. קל להעביר בעזרתן שכבות צבע שונות זו מעל לזו ולהשיג אפקט אסתטי נאה. בעת ובעונה אחת, מעלה שימוש זה תחושה של צבע יבש וצחיח, שלעולם אין בו מהרגישות של מגע מכחול ועידונו.

## אביגדור סטמצקי

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 26.6.64 / תע' יחיד / גלריה "רוזנר" / תל-אביב

בגלריה "רוזנר" (רח' של"ג 9) מוצגת תערוכה של אביגדור סטמצקי, מחשובי הציירים בארץ. 335 בתערוכה 12 ציורי שמן ו-21 אקוורלים, מספר קטן כדי להיות תערוכה טרוספקטיבית, אך מספיק בהחלט להראות - גם אם בראשי פרקים בלבד - את דרך התפתחותו של האמן דרך ציורים משנת 1935 ועד 1963.